

2. Можливість активного залучення працівників до участі у недержавних пенсійних програмах.

3. Підвищення рівня довіри населення до недержавного пенсійного забезпечення. Це можна пов'язати з тим що простіше сформувані позитивний імідж конкретного підприємства-роботодавця та недержавного пенсійного фонду ніж до всієї сфери загалом.

4. Зменшення часу та витрат на організацію діяльності фонду та удосконалення ведення іменних пенсійних рахунків, порядку здійснення пенсійних внесків на НПФ.

5. Спрощення роз'яснювальних робіт щодо видів та переваг недержавного пенсійного забезпечення та юридичних консультацій з питань законодавства. Потенційне формування консультативного центру з працівників фінансового та юридичного відділів, це дозволить підвищити обізнаність населення з питань пенсійного забезпечення.

Суттєвою перевагою недержавного пенсійного забезпечення, та корпоративних пенсійних програм зокрема, є те що вони здатні гнучкіше враховувати індивідуальні потреби страхувальника, в порівнянні з державною пенсійною системою. При розвитку корпоративних пенсійних фондів забезпечується формування довгострокових інвестицій в економіку та створюється можливість часткового самостійного інвестування у програми розвитку та модернізації виробництва [2, с. 56].

Отже, подальший розвиток пенсійних програм дозволить збільшити рівень участі населення в недержавному пенсійному забезпеченні, підвищити його активність у процесах накопичення коштів на майбутню пенсію, що буде сприяти удосконаленню національної системи пенсійного забезпечення.

Збільшення кількості учасників програм недержавного пенсійного страхування позитивно впливатиме на формування фінансової культури та збільшить рівень відповідальності населення за процеси накопичення власного пенсійного капіталу.

Література:

1. Пенсійна реформа в Україні: напрями реалізації: колективна монографія / За ред. Е.М. Лібанової. К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. 2010. 270 с.

2. Коваль О. П. Перспективи впровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні: вплив на економічну безпеку: монографія. К.: НІСД. 2012. 240 с.

Наталія СИНЮТКА

кандидат економічних наук,

старший викладач кафедри фінансів,

Національний університет «Львівська політехніка»

ПРАГМАТИКА ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ОБМЕЖЕНЬ У ФІСКАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

Побудова раціональної моделі оподаткування в умовах обмеженого фіскального простору є ключовою проблемою успішної фіскальної політики будь-якої країни.

Оподаткування індивідуальних доходів економічних суб'єктів, в тому числі дилема справедливості та ефективності такого оподаткування, завжди перебувала в епіцентрі наукового дискурсу ще починаючи з роботи А. Сміта. Фундаментальною

роботою з цього питання стала праця нобелівського лауреата Дж. Міррліса щодо моделі оптимального нелінійного оподаткування доходу [1], а також праці П. Даймонда [2], А. Аткінсона, Д. Стігліца [3], М. Деверо, П.Хеллера [4], С. Гупта [5].

Відправним пунктом теорії оптимального споживчого оподаткування є теорема Аткінсона- Стігліца, за якою держава може організувати весь бажаний перерозподіл суспільного доходу за рахунок нелінійного податку на трудові доходи, взагалі не вдаючись до диференціації товарних податків [3]. У випадку досконалого застосування податку на прибуток (дохід), теорема Аткінсона - Стігліца передбачає, що взагалі немає необхідності у запровадженні оподаткування товарів та суспільного споживання.

На думку П. Хеллера, можливість маневрування бюджетом за рахунок зростання/зменшення податкових ставок, розширення бази оподаткування без загроз для фіскальної стабільності в країні навіть створює новий фіскальний простір [4].

В ідеальному світі урядові інституції можуть безкоштовно одержати вичерпну релевантну економічну інформацію про платників податків та їхні характеристики. У такому світі перерозподіл доходів та зростання податкових надходжень досягається за рахунок неспотворених індивідуальних податків. Насправді, держава цілком обґрунтовано вибудовує податкову політику виходячи саме з характеристик платників податків, на яких завжди базується перерозподіл суспільних доходів: здатність індивіда до одержання доходів (переважно від трудової діяльності), його споживчі потреби, початкові запаси та активи, спадщина, схильність до заощаджень чи азартних ігор тощо. Більше того, якщо б наявна інформація була досконалою, уникнення та ухилення від сплати податків не існували би в принципі. За таких умов уряди могли б знати, скільки індивідуальні платники податків заробляють, споживають і заощаджують. Якщо ринки також були б ідеальними (відсутність зовнішніх ефектів, відсутність монополії, завершені контракти, абсолютно симетрична інформація, досконалі ринки і нульова вартість трансакційних витрат), то друга фундаментальна теорема економіки добробуту набула би наступного трактування. Уряд здатний повністю вирішити питання розподілу та перерозподілу суспільних доходів, адже будь-який ефективний ринковий результат може бути досягнутий за допомогою індивідуальних одноразових податків та трансфертів.

Однак світ не ідеальний. Наявна інформація про економічні результати діяльності платників податків та їхні інші характеристики часто недосконала. Держава не може безкоштовно верифікувати її в повному обсязі чи стосовно окремих осіб або домогосподарств. Тому саме інформаційні обмеження лежать в основі традиційного економічного аналізу недосконалості процесів оподаткування.

Справді, платники податків можуть зумисно спотворювати обсяги власних доходів чи споживання, наявних активів, багатства або спадкового майна задля уникнення або й навіть ухилення від сплати податків. Такі інформаційні обмеження, їхня об'єктивна природа вимагає від урядових інституцій застосування певного роду зусиль, навіть тиску, спрямованих на неухильне виконання податкового законодавства індивідуумами та компаніями. Уряди використовують вартісну перевірку економічних результатів суб'єктів господарювання (податкові перевірки, аудит тощо), а також встановлюють покарання за невиконання податкового законодавства для порушників, щоби елімінувати вплив інформаційних асиметрій на процеси оподаткування. Саме готовність платників податків допустити податкові порушення (ризика), законодавчий розмір штрафів за уникнення оподаткування, технології податкового правозастосування, на нашу думку, і визначають наявний

ступінь уникнення, ухилення від податків в окремо взятому суспільстві чи податковій юрисдикції.

Крім того, уряди в принципі не можуть перевірити важливі характеристики та економічну поведінку окремих фізичних осіб та фірм (наприклад, як можливості заробітку чи трудові зусилля). Як наслідок, індивідуалізовані одноразові податки неможливо застосувати на практиці, тому уряд у фіскальній політиці покладається на оподаткування таких перевічених економічних результатів, як: доход (випуск продукції), споживання, заощадження, капітал і спадкове майно. Обмеження інформації означає, що уряд фіскальними стимулами неминуче підштовхує податкоплатників до спотворення реальних обсягів отриманих доходів, споживання, заощаджень та спадку. Саме ці обмеження і є першопричиною фундаментального компромісу між справедливістю та ефективністю в оподаткуванні [1, 2, 3], а у сучасному світі - фактично створюють потенційні можливості для уникнення або й ухилення від податків, а також загострюють компроміс між справедливістю та ефективністю оподаткування.

Водночас глобальна автоматизація та діджиталізація фінансових процесів вимагає власної логіки функціонування, яка по суті вже превалює над потребами існуючої економіки та суспільства. Фіск також не залишається осторонь від цифрових змін. Адже виникає інноваційний ринок цифрових послуг, який не просто не вписується в усталені податкові рамки та правила, а й докорінно ламає їх. Діджиталізація може поліпшити технології оподаткування шляхом збирання більш достовірної інформації про економічні результати платників податків, покращити компроміс ефективності справедливості шляхом впровадження складних податкових систем для ефективного перерозподілу доходів [5].

При цьому цифровізація потенційно дозволяє державі знижувати ставки податків, не зменшуючи заплановані обсяги бюджетних доходів. Оцифрування розширює канали інформації про платника податків, його доходи, споживання, наприклад, через збільшення використання цифрових методів оплати і поступову відмову від готівкових платежів. Діджиталізація фіску здатна покращити міжнародний обмін інформацією, автоматизує і удосконалює його шляхом створення міжнародних реєстрів володіння активами та доходами від капіталу.

Оцифрування дозволяє споживачам виступати в ролі сторонніх інформаційних каналів для визначення реальних обсягів продажів ритейлерів і формування на цій основі податкових зобов'язань по ПДВ або податку з продаж, наприклад, за допомогою електронної платіжної інформації.

Література:

1. Mirrlees, James A. (1971) "An Exploration in the Theory of Optimum Income Taxation." *Review of Economic Studies* 38 (2): 175–208.

2. Banks J., Diamond P. *The Base for Direct Taxation // Dimensions of Tax Design: The Mirrlees review / J. Mirrlees et al. (eds.); Institute for Fiscal Studies. Oxford: Oxford University Press, 2010. P. 548–648.*

3. Atkinson, Anthony B., and Joseph E. Stiglitz. (1976) "The Design of Tax Structure: Direct versus Indirect Taxation." *Journal of Public Economics* 6 (1–2): 55–75.

4. Heller P. *Fiscal Policy for Growth and Development: the Fiscal Space Debate / P. Heller; presented at G20 Workshop on Fiscal Policy. – Istanbul, 2007. – 18p.*

5. Gupta, S., & Keen, M., & Shah, A., & Verdier, G. (2017) *Digital revolutions in public finance. Washington, DC: International Monetary Fund.*